

UN ARHIPELAG POETIC

(Prefața antologiei Poslední pionieri Východu/ Ultimii pionieri ai Estului, apărută de curând la editura Drewo a srd din Bratislava; cartea cuprinde textele a treizeci și cinci de poeți români, selectate de Claudiu Komartin și traduse în limba slovacă de către Eva Kenderessy)

O antologie de poezie este întotdeauna un pariu dificil și o muncă pe parcursul căreia trebuie să iei în calcul multe variabile și să-ți asumi o serie de opțiuni personale încercând totodată să rămâi echilibrat și lipsit de partizanate – mai ales dacă ea apare în altă limbă și în alt spațiu geografic, adresându-se unui public care cunoaște relativ puține lucruri despre parcursul istoric și tradiția literară a țării și a idiomului tău. Probabil că un astfel de demers e cel mai bine înțeles de cineva care se ocupă cu gastronomia: ingredientele sunt adesea la fel de importante ca mirodeniile și condimentele, dar alegerile acestora variază, oricât de bine ai stăpâni arta culinară, de la un bucătar la altul. Poate că într-adevăr nu poți fi, după expresia faimoasă, profet în țara ta, dar e esențial să fii stăpân pe toate ale tale (inclusiv pe alegerile de finețe cu care operezi) în propria bucătărie. Spunând toate acestea, adaug de îndată că mi-e imposibil să neglijez rolul și calitatea traducătorului în această strădanie plină de dificultăți, dar și de satisfacții intime – mai mult decât o curea de transmisie sau un mijlocitor între două limbi, acesta transpune, mai cu seamă în cazul poeziei, energii lingvistice, contexte și sensibilități, nu doar cuvinte înșirate vers după vers, iar Eva Kenderessy e unul dintre rarii tălmăcitori înzestrați cu calitățile necesare unui asemenea proiect.

Pentru a ajunge la descrierea celor aproximativ douăzeci și cinci de ani de poezie românească pe care această antologie îi explorează într-o variantă concisă și condensată, numai bună pentru gurmeții poeziei, se cere, cred, o descriere sumară a perioadelor care au precedat epoca de după destrămarea comunismului în România.

După modernism, care a dat careul deja clasic al poeziei românești din prima parte a secolului XX (Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu) și mișcările de avangardă care au imprimat un impuls înnoitor poeziei din anii '30-'40 ai secolului trecut (principalii reprezentanți rămânând insurgentul Geo Bogza și suprarealistul Gellu Naum), a urmat, în anii dinaintea și din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial încercarea de impunere a unui

nou limbaj poetic, ale cărui caracteristici erau ironia, sarcasmul, fronda cu reflexe antitotalitare, angajarea în real, antiliteratura – reprezentanții cei mai de seamă ai acestui grup spectaculos și neomogen, denumit și „Generația războiului”, sunt Geo Dumitrescu și Constant Tonegaru (cel din urmă și-a văzut publicat un singur volum în timpul vieții și a murit înainte de a împlini 33 de ani, în 1952, după trecerea prin închisorile comuniste). Destinul acestei generații a fost amputat de dictatura impusă după 1947 – în timpul stalinismului nu s-a mai putut publica decât o literatură proletcultistă pe model sovietic, așa încât nu se poate reține nimic din ceea ce s-a scris în spiritul realismului socialist până în 1960. Este anul în care se petrec debuturile câtorva tineri poeți (cel mai cunoscut și mai celebrat dintre ei fiind Nichita Stănescu), o dată cu care se petrece o timidă deplasare dinspre normativele scrisului angajat și revoluționar al deceniului șase către renovarea „lirismului pur” și a poeziei metafizice – o mișcare în esență evazionistă, urmărind să ocolească și parțial să submineze imperatiile ideologice ale perioadei.

Acest neo-modernism care va domina deceniul al șaptelea cunoaște un moment de amploare maximă între 1967 și 1969, când își publică primele cărți Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu și Virgil Mazilescu. Din păcate, momentul de relaxare nu durează mult, fiind întrerupt în 1971 de „Tezele din iulie” enunțate de Nicolae Ceaușescu după turneul său în China, Coreea de Nord, Vietnam și Mongolia. Acest faimos discurs, cuprinzând 17 propuneri de „îmbunătățire a activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii” retează speranțele din cei câțiva ani de deschidere și aparent liberalism, marcând începutul unei mini-Revoluții culturale pe un model maoist adaptat la realitățile Republicii Socialiste Române.

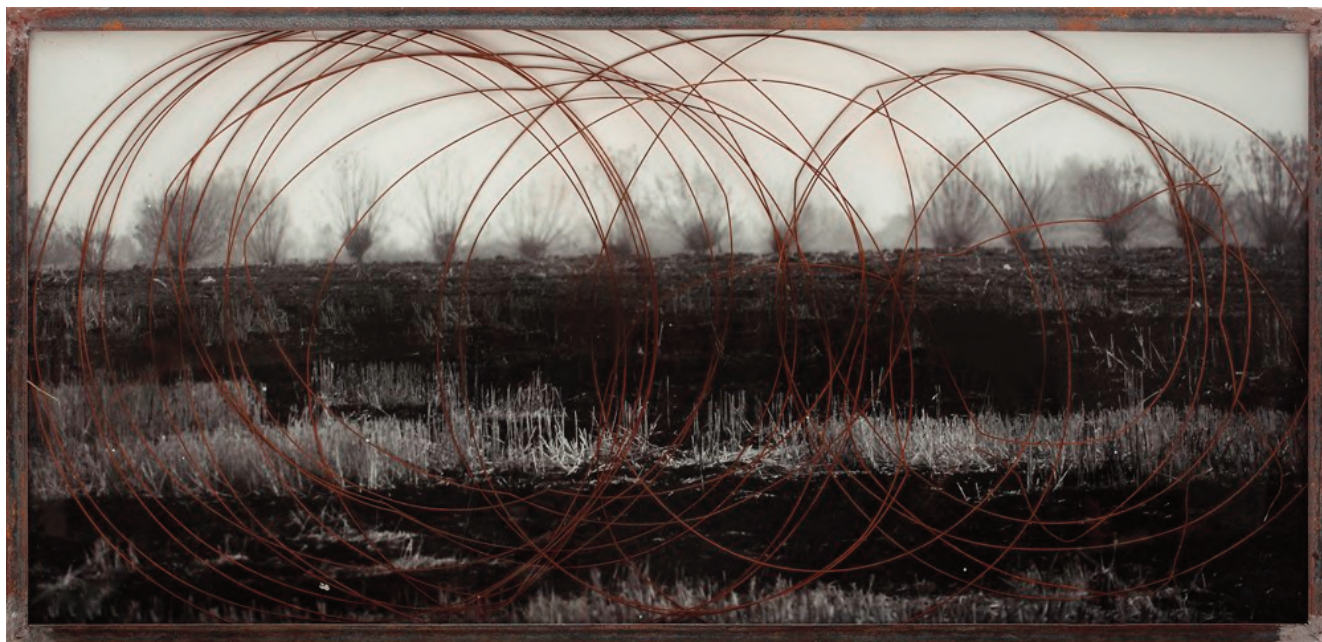
Oricât de grațios și de calculat, „baletul” făcut de poezii anilor '70 pentru a evita și păcăli cenzura comunistă nu îi poate împiedica pe aceștia să producă în general o poezie

manieristă, afectată și destul de previzibilă – sunt, desigur, și excepții: Mircea Dinescu, debutant în 1971, va deveni în a doua parte a anilor '80 un cunoscut dizident, iar apoi un personaj central al Revoluției antitotalitare din decembrie 1989. Însă reacția mai tinerilor poeți nu va întârzia să apară – pe măsură ce viața devine tot mai grea și mai sufocantă în România ceaușistă, se conturează o mișcare ce încearcă să se impună printr-o poezie nouă, tranzitivă, directă, spectaculoasă, având în principal modele americane, dar și influențe dinspre poezii germani din România, Anemone Latzina, Franz Hodjak, William Totok, Rolf Bossert, Werner Söllner – mai mari decât ei cu câțiva ani –, înainte de exodul acestora în RFG.

Ia astfel naștere „Generația 80”, ai cărei membri diverși, plini de energie novatoare și uneori de imbolduri subver-

se formaseră, începând cu 1977, majoritatea poezilor – de acum confirmați prin cărțile publicate – Generației 80. „Universitas” ține până în 1990, iar aici se mută centrul de interes pentru poezia tânără a perioadei. După cum își amintesc mai mulți dintre tinerii studenți ce participau la întâlnirile cenaclului, fără să imprime o anumită direcție sau platformă-program, conștient de valoarea grupului, Mircea Martin a lăsat libertatea de opțiune fiecăruia dintre membrii grupării.

După căderea regimului comunist, când revista bucureșteană „Lucașfăruș” își schimbă conducerea, criticul Laurențiu Ulici își asumă programatic promovarea acestor tineri (care, cu excepția lui Cristian Popescu, liderul indiscutabil al mișcării, nu publicaseră în volum), printr-o pagină dedicată „Promoției '90”. Ulici explică în textul său din nr.

sive vor domina poezia românească a deceniilor următoare: Traian T. Coșovei, Mariana Marin, Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Florin Iaru sau Alexandru Mușina sunt de patru decenii repere incontestabile, iar cărțile lor au determinat în bună măsură (fie prin emulație, fie prin respingere) principalele direcții și orientări de după anii în care și-au publicat primele cărți, inclusiv legendarele volume colective cu valoare de manifest din 1982, *Aer cu diamante* și *Cinci*.

*

În 1983 este înființat, la inițiativa unui grup de studenți de la Facultatea de Istorie-Filosofie și de la Facultatea de Litere a Universității București, „Cenaclul Universitas”, condus de criticul Mircea Martin. În același an se încheiește „Cenaclul de Luni” condus de Nicolae Manolescu, în care

17/1990, intitulat „O nouă generație”, „afirmarea grupată, precum a 80-iștilor și, mai devreme a 60-iștilor, altfel zis caracterul exploziv al impunerii în peisaj” a scriitorilor 90-iști în ciuda unor contestări venite dinspre 80-iști, pe care le pune pe seama unei „mici vanități paternaliste” și a „geloziei fratelui mai mare față de mezin”.

Situându-se într-un raport de opoziție și de contestare față de 80-iști, tinerii poeți de după Revoluție au drum deschis: de la o pagină, suplimentul ce le este dedicat crește la opt pagini săptămânale, în jurul cărora se coagulează noua generație liberă de constrângerile cenzurii și decisă să se impună într-un context în care poezii debutate cu un deceniu mai devreme sunt deja protagoniștii scenei literare.

Sub aceste auspicii apar câteva dintre cele mai importante volume de poezie ale sfârșitului de secol: *Tă voi iubi până la sfârșitul patului* (1993) de Daniel Bănuțescu, *Arta Popescu*

(1994) a lui Cristian Popescu (ce moare curând, în februarie 1995, la numai treizeci și cinci de ani) și *Ieudul fără ieșire* (1994) de Ioan Es. Pop. Ceva mai devreme debutase poetul sibian Iustin Panța (1964-2001), cu *Obiecte mișcate* (1991), deși înainte de aceasta mai scrisese două volume, ce nu vor vedea lumina tiparului decât la mai bine de un deceniu după moartea sa.

Cei mai activi poeți ai Grupului de la Brașov, Andrei Bodi, Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea, avându-l ca maestru pe poetul, eseistul și profesorul 80-ist Alexandru Mușina, scot în 1991 *Pauza de respirație*, volum colectiv prin care încearcă să facă legătura cu cele două cărți faimoase ale promoției precedente, *Aer cu diamante* și *Cinci*, după care cei patru poeți vor urma parcursuri foarte diferite, poezia celui mai dinamic dintre ei, Andrei Bodi (1965-2014), de la *Cursa de 24 de ore* (1994) la *Firul alb* (2014) fiind antologată în *Oameni obosiți* (2015).

La Iași ia naștere Club 8, una dintre cele mai redutabile grupări ale perioadei (1995-2005), din rândurile căreia fac parte O. Nimigean, Radu Andriescu și Constantin Acosmei. O carte legendară pentru poezii următoarelor două decenii, *Jucăria mortului* a lui Acosmei apare în 1995, fiind reeditată de trei ori și rămânând singurul volum publicat de unul dintre cei mai influenți poeți recenți. Iar prin activitatea lor susținută dintre 1992 și 2014, Radu Andriescu și O. Nimigean (fiecare dintre ei publicând câte șapte cărți, dintre care o antologie) își cimentează reputația, pe când la Craiova, doi poeți excentrici și neîncadrabili, Ionel Ciupureanu și Nicolae Coandă, debutanți cu *Pacea poetului* (1994), respectiv *În margine* (1995), scriu și publică, dintr-o marginalitate pe deplin asumată, fiind azi poeți-reper ai ultimelor decade.

Din tânăra Republică Moldova, creată după destrămarea URSS, Emilian Galaicu-Păun, Irina Nechit și Dumitru Crudu se impun în România în ciuda unor rezistențe inițiale de receptare a literaturii lor.

Cât privește scriitura feminină a deceniului, ea capătă amploare și varietate prin Judith Mészáros, Rodica Draghinescu, Ruxandra Cesereanu, Svetlana Cârstean și Adela Greceanu. Dacă Judith Mészáros dispăre din peisajul editorial după două cărți considerate (în special debutul din '93) revelații ale poeziei noi, *Îngeriada* (1993) și *We all live in a yellow submarine* (1994), Rodica Draghinescu emigrează în 2000, după patru volume și o antologie, devenind poetă de limbă franceză, iar Ruxandra Cesereanu își construiește cu fiecare carte un edificiu ce a ajuns prin *Coma* (2008), *California (pe Someș)* (2014) și lungul poem *Scrisoare către un prieten și înapoi către țară. Un manifest* (2019) în punctele sale cele mai înalte.

Adela Greceanu, debutantă la 22 de ani cu *Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult* (1997), Sorin Gherguț, ce publică prima sa carte, *Time Out*, în 1998, urmată de *Orice. uverturi și reziduuri* (2011) și *Trei* (2016) și Gelu Vlașin

(*Tratat la psihiatrie*, 1999) fac, împreună cu Svetlana Cârstean, care-și amână debutul cu zece ani (*Floarea de menghină*, 2008), trecerea între poezia ultimului deceniu al secolului trecut și cea a poezilor de după 2000.

*

Despre poezia celor ce debutează în primii ani ai secolului XXI s-a spus de obicei că este caracterizată prin pesimismul grefat pe un imagism greu și întunecat, obsesia eului, visceralitatea (apăsată uneori până la suprasaturație) sau disperare existențială – o generalizare care își arată la o privire mai atentă limitele și lipsa de validitate. De la V. Leac, Florin Partene, Dan Coman și Răzvan Țupa la Ruxandra Novac, Radu Vancu, Domnica Drumea și Robert Gabriel Elekes sunt importante diferențe de amplitudine și de asumare pe care numai dorința de a-și ușura viața a unor critici tot mai îndepărtați de fenomenul poetic a făcut ca poezii 2000-ști să fie agățați *in corpore* în același cuier.

Ajuns în acest punct, mă simt obligat să admit două evidențe: prima e că, pe lângă cei optsprezece poeți născuți între 1973 și 1986 pe care i-am antologat, ar fi putut foarte bine să mai stea alți zece, însă nici spațiul acestei cărți nu era nelimitat și nici privirea mea nu are încă destulă claritate, care nu se obține decât odată cu îndepărtarea în timp de un fenomen cultural și artistic. A doua observație este că spațiul literar a fost în ultimele două decenii mai atomizat decât oricând în trecut, obligând la alegeri ce țin de orizontul antologatorului și care fac până la urmă unicitatea unei asemenea selecții.

Toți poezii tineri sau încă tineri care se regăsesc în această carte au publicat cel puțin o carte care a marcat poezia românească a acestui început de secol – în cazurile lui Constantin Virgil Bănescu (1982-2009) și Adrian Diniș (1986-2018), de pildă, disparițiile lor – la vârste la care alții de-abia încep să ia în piept viața – obligă la reconsiderarea operelor lor poetice restrânse, dar memorabile. În cazul altora, ca Ruxandra Novac, autoare a unei singure cărți esențiale pentru mișcarea „fracturistă” de la începutul anilor 2000, sau Domnica Drumea, care a făcut parte și ea la început din această grupare (și al cărei scris parcimonios a făcut-o să publice trei volume subțiri și admirabile între 2003 și 2014), nici nu era nevoie să fie mai prodigioase, cum este cazul unor excelenți poeți de astăzi precum Ștefan Manasia, Radu Vancu, Teodor Dună sau Cosmin Peța.

Dintre volumele de neocolit ale acestor ani am încercat să selectez poeme care să ofere o imagine de cea mai bună claritate a distincțiilor, precum și a locurilor de convergență din principalele discursuri poetice actuale. Trag nădejde că cititorii acestei cărți vor repera măcar o parte dintre intențiile mele de a contura o imagine credibilă a arhipelagului de prezențe și personalități din poezia românească recentă și contemporană.

